

რეალურ სასწავლებელში გასროლილ ტყვიებს პროვოკატორული ხასიათი აქვს. და სხვაგვარი მნიშვნელობა არ შეიძლება მათ ჰქონდეთ.

გოლოს კავკასი-ს წერილი ამ ტექსტს, რომ სწორედ ამნაირად გამოიყენეს ეს საშუალო ამბავი რუსის ნაციონალისტებმა ჯერ გამოიყენეს არაფერი გამოიყენებოდა, და გოლოს კავკასი-ს კი მკვლელობა პარტიულ საქმედ გამოაცხადა.

ორი სიტყვა „განათობა“

თქვენს არავითარ შეკითხვის პასუხის გამოცემა არა ვარ. პასუხი თქვენ უნდა გავცეთ ჩემთვის, რადგან ცილს მშენებელი და კორიკანობისთვის. ამას გიჩივლით კიდევ. და თქვენ პასუხის ნაცვლად რაღაცს მეშუქებით და თანაც ორ შეკითხვასაც მძალევეთ. თუ მეშუქებით, რადგან შეკითხვებით და თუ შეკითხვებით, რადგან მეშუქებით? ერთის სიტყვით, თქვენთან სალაპარაკო იმ დრომდე არა მქვია, რამდენადაც არა ვაპყობ თქვენ, რასაც ვწერდი წარსულ წერილში. რაც შეეხება თქვენს შეკითხვას, გადაიკითხეთ ჩემი წერილები, დაარწმუნდით, რომ ის, რასაც ვამტკიცებდი და იქნებ ამასობაში მონახოთ პასუხი თქვენს შეკითხვას უკედ ესთქვით, იქნებ ვაიფო, რა უადვილო და უარყოფილი შეკითხვას მძალევეთ.

ახალი აგება

ტფილისი

კავკასიის ნამეტნიკმა ტფილისში დროებით ცხოვრების ნება დართო 1912 წლის 5 თებერვლამდე ტფილისში სახანო თეატრის ორკესტრის მემუსიკე გერაულებს: მოგილდევს, მილიხის, ორშერ შანეს, შოლოდ იმ პირობით, რომ ამ ვადის შემდეგ ისინი ტფილისიდან ებრაელთათვის საცხოვრებლად წავიდნენ და დარჩენილი ადგილები უნდა წავიდნენ.

ნამეტნიკის თანაშემწე გენ. შატლოვი 8 ოქტომბერს ჩრდილოეთ კავკასიიდან ტფილისს დაბრუნდა.

ტფ. გუბერნატორმა კოლ. სოფ. 3. კრაპენკოს მუდღეს ნება დართო სახანო თეატრის შენობაში 7 ოქტომბერს ვაჟთა მესამე გიმნაზიის დარბაზი მოწაფეთა სასარგებლოდ წარმოადგინა გამართოს.

ქალაქის გამგეობამ თავის უკანასკნელ კრებაზე განიხილა სომხურ სამეურნეო საზოგადოების შუამდგომლობა. საზოგადოება, როგორც ვწვდით, ქალაქს იჯარით სთხოვს 100 დეკტინა მიწას ბაღის გასაშენებლად. გამგეობამ სამეურნეო საზოგადოების შუამდგომლობა დაკმაყოფილების დირსად ცნო და დაავალა გამგეობის წევრს თავ. ნ. ი. არდუთინსკის, ამ საქმის თაობაზე მოლაპარაკება გამართოს სომხურ სამეურნეო საზოგადოებასთან.

საზღვაო და სამხედრო უწყების სამდგელოების პროტორეგულირების შეკითხვა, რომელიც წლის წინად პეტერბურგიდან ტფილისში ჩამოვიდა, გუშინწინ უარს გავმგზავრ.

ბათუმის ქალაქის მოურავის თანამდებობაზე ნამეტნიკმა უკვე დამატარა თავ. ი. ანდრონიკაშვილი, თანახმად ბათუმის ქალაქის საბჭოს არჩევნებისა.

ხენკის მარხის უფროსად ნამეტნიკმა კამიტინი მიტკევიჩი დანიშნულ იქნა ახალქალაქის მარხის პირველ განყოფილების მომრიგებელ მოსამართლის თანამდებობაზე.

ქალთა უმაღლესი კურსების გამგეობა ქალაქის საბჭოს სთხოვს 10,000 მან. ყოველ წელიწადს დახმარებას, ნაცვლად ახლანდელ 5,000 მანეთისა.

ლექცია. ქალაქის მოურავი ა. ი. ხატისკვი 15 ოქტომბერს საბარტისკო საზოგადოების თეატრში ლექციას წაიკითხავს ლ. ტოლსტოის

ახალ პიესის „ცოცხალი ლეში“-ს შესახებ.

ტფილისის საზოგადოებრივ-კრებულმა 350 მან. გადასცა სომხეთსა და ქვემოკავკასიის საზოგადოების სასარგებლოდ.

გუშინ აქუროთბის საბარტისკო ოფიცერთა ეკონომიურ საზოგადოების ახალ შენობის, რომელსაც კირიხინი ქუჩაზე ზუბალაშვილების სახალხო სახლის პირდაპირ აშენებენ. კურთხევის სხვა და სხვა სამმართველოს წარმომადგენლები დაესწრნენ.

სასამართლო

პოლიტიკური საქმეები. 3 ოქტომბერს ტფ. სამოსამართლო პალატამ განიხილა პოლიტიკური საქმეები სოლომან თოლიასი, ზაქარია მესხისა და ნიკოლოზ დავიდიანის, რომელნიც სამართალში მიცემულნი იყვნენ: პირველი—სისხლის სამართალში მე-129 მუხლის ძალით, მეორე—მე-132 მუხლის ძალით, მესამე—მე-103 მუხლის მეორე ნაწილის ძალით. სასამართლომ ბრალდებულნი დამნაშავედ იცნო და გადაუწყვეტა: თოლიასი—1/2 წლის ციხე. მესხი—8 თვისა, ხოლო დავიდიანს—1 წლისა.

ბ ა თ მ ი

ქალაქის თავმა წარუდგინა ბათუმის სამხედრო გუბერნატორის სამკის დავიდიანმა მეორე ხარისხის კავალის სესხისა, რომელიც 1,914,000 მანეთს უდრის.

ახალქალაქი

4 ოქტომბერს მეტელე ხან-გოიანცმა ქალაქში მოკლულ ქომოსიანცის გვამი მოასვენა. ეტლშივე ისხდნენ სოფ. გომის მცხოვრებნი მთარაღნი ქემაროვი და ბაღდასაროვი. შეეტლემ განაცხადა, მგზავრები მას მიჰყავდა სოფ. არაქაში. გზაში კამბაროვი რევოლვერი ესროლა და ქომოსიანცი მოკლა. ქემაროვი და ბაღდასაროვი შეიპყრეს.

პ რ ო ვ ი ნ ც ი ა

განჯალარის საზოგადოება (ტფილისის მარა). მეცამეტე სარწყავ არხთან სამოვარის გულისათვის სოფ. ჯანდარის მცხოვრებმა ნასიბადა-ბალი-ოლიმ სოფ. ქესამოს მცხოვრებნი მამომედ-ქერიმოლი და 10 ცხვიარი თოფით მოკლა.

მ ო ს კ ო მ ო ნ ი

ღვინობისთვის 8-ში მოსკოვის მუხიკალურ-ეთნოგრაფიულ საზოგადოების დარბაზის თათ წლის თავის. ამ დღის აღსანიშნავათ საზოგადოება საღამოს პირათეს საკონცერტო განყოფილებით სხვა და სხვა ერების ხალხურ მუსიკად. საღამოს პროგრამაში ქართულ ხალხურ მუსიკასაც დიდი ადგილი აქვს დამოძილი, ქართული სამუსიკო დასაკრავებიც იქნება გამოყენილი.

ჩვენის მხრივ აღსანიშნავია, რომ ამ ათი წლის ნაყოფიერ მოქმედების დროს საზოგადოება დიდს ყურადღებთა და ღირსებით ექცეოდა ქართულ სამუსიკო ხელოვნებას.

ამ საზოგადოების თანაგრძნობით და შეწყვენით მოიარა საქართველო (მეორე ზაფხული) ხალხურ ხმების შესაკრებათ და გამოსცა კიდევ ჩვენის ხელოვნების შესახებ თავის შრომების რამდენიმე ტომი ცნობილმა თანამემამულემ დ. არაკი-შვილამ (დღეს ამ საზ-ბის მდივანია). საზ-ბის ყოველ წელიწადში კონცერტებზე უფრო და ხელოვნურად მიწოდებული ქართული სიმღერები მუდამ დიდ შთაბეჭდილებას ახდენდნენ დამსმურებზე.

გიმნაზიის და საბარტის სასწავლებლის დირექტორის დაპყრება

თეატრში ვიყავი. 11 საათზე უკვე გავრცელდა ხმა, რეალური სასწავლებლის დირექტორი ლეონტიანი დასტურესო. პატარა ხანს უკან ამის თეატრში ვიყავი. 11 საათზე უკვე გავრცელდა ხმა, რეალური სასწავლებლის დირექტორი ლეონტიანი დასტურესო. პატარა ხანს უკან ამის

მემეტა მეორე ამბავი—ლეონტიანთან ერთად გიმნაზიის დირექტორი გლეშაიკოვი მიმედ არის დაპყრული.

ნამდვილის გაგება შეუძლებელი შეიქნა ინდამსვე, რადგან რეალურ სასწავლებელში, სადაც ეს ამბავი მოხდა; აღარავის უშვებდნენ და თუ ვინმემ მოახერხა შესვლა, იქვე მოემწყვდა, რადგან აღარავის უშვებდნენ იმ დრომდე, ვიდრე არ გასჩრტვდნენ.

მეორე დღეს გამოირკვა შემდეგი: რეალურს სასწავლებელში საცეკვაო საღამო ყოფილა. რომელზედაც მიწვეული ყოფილა ყველა სასწავლებლის უფროსები, მასწავლებლები და მოსწავლეთა განსაზღვრული რიცხვი. შეკრებილა მრავალი ხალხი. 10 და 11 საათის განმავლობაში დაპყრული დირექტორები ერთად თურმე დასდინდნენ და როცა მიუახლოვდნენ ფანჯარას მიუახლოვდა თურმე შავ-ბლუზაში ჩაცმული ყმაწვილი და რევოლვერის დამიხრებასთან ერთად ხეით ტყვია გაგარდა. ლეონტიანი, როგორც ამბობენ, მამრევე წაქცეულა და ერთი ტყვიის მეტი არ მოხვედრია, ხოლო დანარჩენი ოთხი ტყვიით გლეშაიკოვი დაპყრილა ოთხ ალავს.

რადა ლაპარაკი უნდა იმას, რომ რევოლვერის სროლას დიდი არეულობა გამოუწვევია, ბავშვებს შეშინებით, ბევრს გული წასვლია; დაპყრულითა—პირველი დახმარება აღმოუჩნია რეალურ სასწავლებლის ექიმს მაქსიმოვისს. შემდეგ მას მიწვევებია ქირურგი როდ-ზვინი, ამასობაში გასავალი კარებიც დაუკეტიათ, რომ გავსლა სასწავლებლიდან ვერავისმოგე ერხებოდა და შესდგომიან ბოროტმოქმედის ძებნას.

ლეონტიანს, როგორც ვთქვი, ერთი პირობა აქვს თურმე რბილ წაწილში და ექიმების სიტყვით საშიშროს არაფერს წარმოადგენს, ხოლო გლეშაიკოს ფილტვი ორ ალავს აქვს დაპყრილი, და გარდა ამისა ნიდაყვი აქვს მოხვედრილი ერთი ტყვია. მისი მდგომარეობა მეტად სერიოზულია თურმე, მაგრამ იმედი მორჩენისა ჯერ სრულებით დაკარგული არ არის.

ჩხრეკამ დამნაშავე ვერ აღმოაჩინა, რეალურ სასწავლებლის გზაში აღმოუჩნიათ სამი რევოლვერი, რომლებსაც არ მიუდგა ის ტყვია, რომელიც გლეშაიკოს სხეულიდან ამოიღეს ექიმებმა. აქედან ის დასკვნა გამოჰყავთ, რომ გზაში გადადებული რევოლვერები დამნაშავეს ნაეკუთვნის. დამნაშავის აღმოჩენის საქმე ჯერ-ჯერობით სიბნელით არის მოკული, თუმცა ლეონტიანი ამბობს, ვიცნობ ჩვენს დამპყრელსა თუ ვინმემ მიჩვენა.

არც ის არის გამოკვეთილი ვინაჰყავდა ბოროტმოქმედს მიზანში ამოღებული გლეშაიკოვი, თუ ლეონტიანი.

ამ ამბის გამო რეალურ სასწავლებელში 2 ოქტომბერს სწავლა არ ყოფილა, არ ყოფილა სწავლა ქალების გიმნაზიაში, ხოლო ვაჟების გიმნაზიაში სწავლა ჩვეულებრივად სწარმოებოდა.

თელავის შიშობა

ვისაც ჩვენ ვეხებით საზოგადო საქმეში და ვწერთ, შეიძლება ამას სხვაგვარად იღებენ, ან ცალმხრივ მსჯელობად ეჩვენებთ ჩვენს სიტყვებს. მაგ., ქალაქის საბჭოს შემადგენლობას რომ ვიწუწუნებდი ზოგს და მათ შორის ვისაც ვხეობდი. ეგონა, ეს მარტო იმისთვის მოგვდიოდა, რომ ისინი სომხები იყვნენ.

სრულებითაც არა. როცა ქალაქის რწმუნებულთა არჩევნებში კანდიდატების ცოდნის, გამოცდილების და საზოგადო საქმის გულშემოტიკობის მაგერ, მათის ეროვნებით ხელმძღვანელობდნენ, რასაკვირველია, ასე არჩეულ საბჭოს შემადგენლობა ვერ იქნებოდა კარგი და შესაფერისი.

მამრევე ჩვენ ცხად ვყავით ეს, რაც მართლდება კიდევ.

27 სექტემბერს პირველად ახალ ხმოსნების სროლა იყო დანიშნული. მოსალოდნელი იყო ამ დღეს ყველანი გამოცხადდებოდნენ, თუ გასარჩევი საკითხები არ ანტერესებდათ, ისე მაინც უნდა მისულიყვნენ, რომ თანვანთ თანამდებობას გასცნობოდნენ, მაგრამ შოლოდ ერთი ხსოსანი გამოცხადდა, რასაც არ დაეჯერებოდა, სხვებსაც რომ არ დაედასტურებინათ.

ამ საღამოთი კი, სხვათა შორის, პუ-რისა და ხორცი ნიხრი უნდა განეხილა. პირველი საკითხი საზოგადოებრივი და ხორცი რადენადაც მცხოვრებთა ყურადღებას იქცევს იმდენად უყურადღებოდა სხვებმა ქალაქის მხრივ. სხვებმა თუ ქალაქი ნადავ მცხოვრებთა კეთილდღობის ცდაშია და არა თუ საზოგადოება, არამედ სხვა, მაგ., სახლების ასაშენებელ მასლის სიძვირეს და უფარვისობას ებრძვის, ჩვენ კურთხეულ თელავში კი ამას ვერ ვხედავთ და ბევრ საკითხო საკითხებს ნა კლები ყურადღება ექცევა.

ნიხრს შეეხებ და მეტი არ იქნება დაუფიქრებელი, რომ ნიხრს ხორცი იხვი-თაც შეიძლება, ნამეტნიანდ ზითარე და გახსოვდებოდა, რაც შეეხება პუ-რს ამ გამალ ისეთი მდარე ცხვება, რომ ვეღარ იქნება სიმძალით. რაველი მე-პურეები იმით მართლდებოდნენ თავს, ნიხრი ნაკლებია, გირგანა 41/2 კაბ. მაშინ, როცა თბილისში 5 კაბეკია. მოგვიტონ და ჩვენ გაგაუშვებოდათ. რასაკვირველია, ნიხრს უნდა მოემართოს, შოლოდ ზომები უნდა მიიღონ, რომ კარგი თვისების პური აც-ხონ. აქ ავრდევ ყურადღება უნდა მიექცეს ფქვილის საწყობებს, სადაც ხანდახან მწვარე ფქვილს შეაპარებენ ხოლომე და კარგ ფქვილს მდარეში ურევინ და ისე ასაღებენ.

ერთი სასიამოვნო ამბავი თელავში ელექტრონის განათების მსურველი ბევრი გამოჩნდნენ. ზოგმა უკვე მოლაპარაკება გამართა ქალაქის გამგეობასთან, ასე რომ ამბოლა მომავალში თელავში შესაძლებელია ელექტრონის განათების მოწყობა.

საქალაქო აფთიაქის გახსნის ნება-როგორც ეს რამდენიმე თვეა მოსულა, შოლოდ ამ საქმეს განხორციელებდა და სკირია.

კავკასიის ჭირ-ვარაძი

ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების კავკასიის განყოფილების წევრთა წლიური კრება. (დასასრული)

ი. შვედიკოვი: ბატონებო! ჩვენ ქონებას წუ შეეხებით. ქონება მკუთნის წრეს, ხოლო ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას, რომ ქალთა წრე დამოუკიდებელ ორგანიზაციად აღიარებს თავის თავს და ანგარიშსაც არ გავმდევს.

სოფია კახანდაშვილის: ასეთი შემთხვევა არ ყოფილა არასოდეს; ჩვენ ანგარიშს უწყვეტ ყოველთვის ადვილობრივ განყოფილებას.

ი. შვედიკოვი: არა ერთხელ გაცი-გონია ბატ. ტ. კახიძისაგან, რომ თავის დროზე ანგარიში არ მიუღია სკოლიდან; ამიერიდან ყოველი ანგარიში სკოლის შესახებ უნდა გარდამოვიდეს ახალ სკოლის გამგე-ბაზე, ქალაქის საბჭოს გამგე-ბაზე, რომელსაც უნდა წარუდგინოს ხოლომე მთავრობას, მისი მოთხოვნების დროს, სკოლის ანგარიში.

სოფია კახანდაშვილის: ჩვენ არავისთვის არ ავტორიტეტს სკოლის დათვალვარება და საქმეების გა-ცნობა. ტ. კახიძეს ჩვენ ყოველთვის ვაწვდიდით ცნობებს; ბატ. ბურ-ჯანაძესაც დავთვალვარებინეთ სკო-ლა ჩამოსვლისთანავე.

ბ. კახიძე: არანაირი განკერძოებ-ბა ჩვენ შორის არ უნდა არსებობ-დეს. კავკასელი ქართველობა ერთ მთლიან ოჯახს უნდა წარმოადგენ-დეს; ყველა ხელი-ხელ ჩაბმული უნდა მოქმედებდეთ და არა ვინ-მანეთს ხელს უშლიდეთ და ერთ-კლამობდეთ. ორი საათია 400 მანეთ-თან ვექსილზე ვლაპარაკობთ. რათ უნდა დისიჯენს ერთი კაცი—ბ. შვი-ლიევი? ნუ თუ ამოდენა საზოგადო-ებობა 400 მანეთით არა ვლირებთ? ეხოვ კრებას, მოსპოს ამაზე ლაპარაკი და ვექსილი დაუბრუნდეს შვი-ლიეს.

ი. შვედიკოვი: ნუ თუ ბატონებო ჩემი ვექსილი უფრო დიდ მნიშვნე-ობა აქვს.

ი. შ. პანაძე. გაზ. N 416.

ლოვანია ამოდენა ხალხის სურვილ-ზე და მოთხოვნებზე? აგინდა მოკვდი, ვექსილს მაინც არ დაგი-რუნებო. რას მთავრებებს ასეთი ერთიანობა, თუ არა იმას, რომ რა-ღაც მიზნისთვის უნდათ იმის გამო-ყენება?

სოფია კახანდაშვილის: ვექსი-ლის შესახებ ჩემგან ვერაფერ გადაწყვეტილებას ვერ მიიღებთ; ჩვენ შევავრებებით, მოვილაპარაკებთ და ჩვენს გარდაწყვეტილებას შევატყობინებთ. მე გონია თქვენც ასე მოიქცეოდით და განსჯიდით. დამოუკიდებლათ მოქმედება მე არ შემიძლია, როცა საკითხი საზოგადო-ლა საქმეს ეხება.

ი. შვედიკოვი: ნ. ვახუცე, ნ. კახიძე და სხვანი მოითხოვენ ვექსი-ლის დაბრუნებას და საკითხს უკვე გამოკრეველად სთვლიან.

კრებამ გადაწყვიტა: ა) საკითხი პროფესიონალური სკოლის ნივთე-ბის შესახებ, თუ ვის კუთვნილებას შეადგენს—ქალთა წრისა, თუ გან-ყოფილების გამკვობისა—საგანსად გაიღებ, ვიდრე თვით ქალთა წრე არ გამოიკვლევს ამ საგანს, ბ) დაუ-ყონებლივ დაუბრუნდეს ვექსილი 400 მანეთისა ბ. შვილიეს, გ) პრო-ფესიონალური სკოლა ისეთ დამო-კიდებულებაში უნდა იყვეს გამოგო-ბასთან, როგორც აქამდე, ე. ი. აძლევდეს ანგარიშს სწავლა-აღზრდის შესახებ სკოლის გამგეს და ემორჩი-ლებოდეს გამგეობას.

ბ. შვედიკოვი დღის წეს-რიგიდან აყენებს გადასაწყვეტად საკითხს მო-მავალი წლიდან პარალელური გან-ყოფილების გახსნის შესახებ.

გ. ბურჯანაძე: ბატონებო! წელს კავკასიის ქართულ სკოლას მრავალი მოთხოვნები მოაწვდა. სულ შე-მოვიდა 125 თხოვნა. ყოველად შეუძლებელი იყო ყველა მოთხო-ვნელთა სურვილი დაგვეკმაყოფილე-ბინა და 125 ბავშვი ერთ ვანყო-ფილებაში მოგვეთავსებინა. ჩვენ განესაზღვრეთ მოსწავლეთა რაოდენ-ობა პირველ განყოფილებაში 70-ით, დანარჩენ მთხოვნელებს კი უარი უთხარით. ჩვენთვის ძრიელ-სამძიმო იყო ბავშვის სკოლის გა-რედ დატოვება, მაგრამ ესადა სხვა მიზეზებმა და უფრო უხასხრობამ იძულებული გავხვდა შევუხებული მშობლები უარი გავგებრუნებინა, თუმცა ეს სკოლის გარეშე დარ-ჩენილთ ნებას აძლევს გაისად შე-მოვიდნენ, მაგრამ ჩვენ სულ სხვა გარემოება უნდა მივიღოთ მხედ-ველობაში: შინ მოიცილან ეს ბავშ-ვები გაისამდინ და ისევ ჩვენ მოვი-ბრუნდებინა, თუ სხვებან წავლენ? ჩვენ უნდა ვეცადეთ ქართვე-ლი ბავშვები სხვებან არ წავიდ-ნენ და ისევ ჩვენს სკოლაში თა-ვის დედა-ნანაზე აღზარდნენ. სა-სკოლიდან; ამიერიდან ყოველი ან-გარიში სკოლის შესახებ უნდა გარ-დამოვიდეს ახალ სკოლის გამგე-ბაზე, ქალაქის საბჭოს გამგე-ბაზე, რომელსაც უნდა წარუდგინოს ხოლომე მთავრობას, მისი მოთხოვნების დროს, სკოლის ან-გარიში.

სოფია კახანდაშვილის: ჩვენ არავისთვის არ ავტორიტეტს სკო-ლის დათვალვარება და საქმეების გა-ცნობა. ტ. კახიძეს ჩვენ ყოველთვის ვაწვდიდით ცნობებს; ბატ. ბურ-ჯანაძესაც დავთვალვარებინეთ სკო-ლა ჩამოსვლისთანავე.

ბ. კახიძე: არანაირი განკერძოებ-ბა ჩვენ შორის არ უნდა არსებობ-დეს. კავკასელი ქართველობა ერთ მთლიან ოჯახს უნდა წარმოადგენ-დეს; ყველა ხელი-ხელ ჩაბმული უნდა მოქმედებდეთ და არა ვინ-მანეთს ხელს უშლიდეთ და ერთ-კლამობდეთ. ორი საათია 400 მანეთ-თან ვექსილზე ვლაპარაკობთ. რათ უნდა დისიჯენს ერთი კაცი—ბ. შვი-ლიევი? ნუ თუ ამოდენა საზოგადო-ებობა 400 მანეთით არა ვლირებთ? ეხოვ კრებას, მოსპოს ამაზე ლაპარაკი და ვექსილი დაუბრუნდეს შვი-ლიეს.

სოფია კახანდაშვილის: ჩვენ არავისთვის არ ავტორიტეტს სკო-ლის დათვალვარება და საქმეების გა-ცნობა. ტ. კახიძეს ჩვენ ყოველთვის ვაწვდიდით ცნობებს; ბატ. ბურ-ჯანაძესაც დავთვალვარებინეთ სკო-ლა ჩამოსვლისთანავე.

ბ. კახიძე: არანაირი განკერძოებ-ბა ჩვენ შორის არ უნდა არსებობ-დეს. კავკასელი ქართველობა ერთ მთლიან ოჯახს უნდა წარმოადგენ-დეს; ყველა ხელი-ხელ ჩაბმული უნდა მოქმედებდეთ და არა ვინ-მანეთს ხელს უშლიდეთ და ერთ-კლამობდეთ. ორი საათია 400 მანეთ-თან ვექსილზე ვლაპარაკობთ. რათ უნდა დისიჯენს ერთი კაცი—ბ. შვი-ლიევი? ნუ თუ ამოდენა საზოგადო-ებობა 400 მანეთით არა ვლირებთ? ეხოვ კრებას, მოსპოს ამაზე ლაპარაკი და ვექსილი დაუბრუნდეს შვი-ლიეს.

ი. შვედიკოვი: ნუ თუ ბატონებო ჩემი ვექსილი უფრო დიდ მნიშვნე-ობა აქვს.

ლოვანია ამოდენა ხალხის სურვილ-ზე და მოთხოვნებზე? აგინდა მოკვდი, ვექსილს მაინც არ დაგი-რუნებო. რას მთავრებებს ასეთი ერთიანობა, თუ არა იმას, რომ რა-ღაც მიზნისთვის უნდათ იმის გამო-ყენება?

სოფია კახანდაშვილის: ვექსი-ლის შესახებ ჩემგან ვერაფერ გადაწყვეტილებას ვერ მიიღებთ; ჩვენ შევავრებებით, მოვილაპარაკებთ და ჩვენს გარდაწყვეტილებას შევატყობინებთ. მე გონია თქვენც ასე მოიქცეოდით და განსჯიდით. დამოუკიდებლათ მოქმედება მე არ შემიძლია, როცა საკითხი საზოგადო-ლა საქმეს ეხება.

ი. შვედიკოვი: ნ. ვახუცე, ნ. კახიძე და სხვანი მოითხოვენ ვექსი-ლის დაბრუნებას და საკითხს უკვე გამოკრეველად სთვლიან.

კრებამ გადაწყვიტა: ა) საკითხი პროფესიონალური სკოლის ნივთე-ბის შესახებ, თუ ვის კუთვნილებას შეადგენს—ქალთა წრისა, თუ გან-ყოფილების გამკვობისა—საგანსად გაიღებ, ვიდრე თვით ქალთა წრე არ გამოიკვლევს ამ საგანს, ბ) დაუ-ყონებლივ დაუბრუნდეს ვექსილი 400 მანეთისა ბ. შვილიეს, გ) პრო-ფესიონალური სკოლა ისეთ დამო-კიდებულებაში უნდა იყვეს გამოგო-ბასთან, როგორც აქამდე, ე. ი. აძლევდეს ანგარიშს სწავლა-აღზრდის შესახებ სკოლის გამგეს და ემორჩი-ლებოდეს გამგეობას.

ბ. შვედიკოვი დღის წეს-რიგიდან აყენებს გადასაწყვეტად საკითხს მო-მავალი წლიდან პარალელური გან-ყოფილების გახსნის შესახებ.

გ. ბურჯანაძე: ბატონებო! წელს კავკასიის ქართულ სკოლას მრავალი მოთხოვნები მოაწვდა. სულ შე-მოვიდა 125 თხოვნა. ყოველად შეუძლებელი იყო ყველა მოთხო-ვნელთა სურვილი დაგვეკმაყოფილე-ბინა და 125 ბავშვი ერთ ვანყო-ფილებაში მოგვეთავსებინა. ჩვენ განესაზღვრეთ მოსწავლეთა რაოდენ-ობა პირველ განყოფილებაში 70-ით, დანარჩენ მთხოვნელებს კი უარი უთხარით. ჩვენთვის ძრიელ-სამძიმო იყო ბავშვის სკოლის გა-რედ დატოვება, მაგრამ ესადა სხვა მიზეზებმა და უფრო უხასხრობამ იძულებული გავხვდა შევუხებული მშობლები უარი გავგებრუნებინა, თუმცა ეს სკოლის გარეშე დარ-ჩენილთ ნებას აძლევს გაისად შე-მოვიდნენ, მაგრამ ჩვენ სულ სხვა გარემოება უნდა მივიღოთ მხედ-ველობაში: შინ მოიცილან ეს ბავშ-ვები გაისამდინ და ისევ ჩვენ მოვი-ბრუნდებინა, თუ სხვებან წავლენ? ჩვენ უნდა ვეცადეთ ქართვე-ლი ბავშვები სხვებან არ წავიდ-ნენ და ისევ ჩვენს სკოლაში თა-ვის დედა-ნანაზე აღზარდნენ. სა-სკოლიდან; ამიერიდან ყოველი ან-გარიში სკოლის შესახებ უნდა გარ-დამოვიდეს ახალ სკოლის გამგე-ბაზე, ქალაქის საბჭოს გამგე-ბაზე, რომელსაც უნდა წარუდგინოს ხოლომე მთავრობას, მისი მოთხოვნების დროს, სკოლის ან-გარიში.

სოფია კახანდაშვილის: ჩვენ არავისთვის არ ავტორიტეტს სკო-ლის დათვალვარება და საქმეების გა-ცნობა. ტ. კახიძეს ჩვენ ყოველთვის ვაწვდიდით ცნობებს; ბატ. ბურ-ჯანაძესაც დავთვალვარებინეთ სკო-ლა ჩამოსვლისთანავე.

ბ. კახიძე: არანაირი განკერძოებ-ბა ჩვენ შორის არ უნდა არსებობ-დეს. კავკასელი ქართველობა ერთ მთლიან ოჯახს უნდა წარმოადგენ-დეს; ყველა ხ

ბ. კაციაძე: ბატონ ბურჯანაძის წინადადების განხორციელება სამწესლო არ არის, თუ მხედველობაში მივიღებთ, რომ კაციაძეში ქართველ მკვლევართა იტყვი თანდათან მატრულა. თუ ამ თანხმებით წინადადებებს ვუპასუხოთ, დასაწყისში წინადადებებს ვახერხებდით, დღეს რვაასი თუმანი წინადადებებს ვახერხებდით, თუ ჩვენში, რასაკვირველია, იქნება ერთობა, თანხმობა, ძივობა, ამხანაგობა, სოლიდარობა და ყოველგვარი კინკლაობა მოსწონება...

ზღველი გ. ნათქვამი ამ აზრს განმარტავს, რომ ეხლავე განხორციელდეს ბ. ბურჯანაძის წინადადება, რადგან ცხოვრება პირდაპირ აყენებს საკითხს სკოლის კურსის გაფართოების საკითხისას...

საგანს შეხებდა ილაპარაკეს აგრედვე ნ. ყაზბეგმა, გ. როინოვი, ზ. შვილიშვილმა და სხვამ.

შედეგად სწავლაზე თუ არა კრება სასურველია, რომ სკოლის მეშუთე განყოფილება მოემართოს?

კრებამ დადგინა: სასურველია აღიარებულ იქნას მეშუთე განყოფილების გახსნა მომავალი წლებიდან, უკეთეს, რასაკვირველია, ამ მიზნის განხორციელების ხელს შეუწყობს ნივთიერი საშუალება.

თავდაჯერებულად სკოლის გადარეგულირება უკანასკნელ საკითხს ღრის წესრიგიდან, სკოლაში ვითარების ხელ-საქმის შემოღების თაობაზე.

ტ. კაციაძე: ბატონებო! დიდი ხანია ამ საგნის შესახებ საკითხი აღძრული იყო და ყოველთვის მე იმას ვლაპარაკობდი, რომ ჩვენი შვილებისთვის მიგვეწოდებინა საკურო პრაქტიკული ცოდნა, რომ გამოსადევი ყოფილიყო ცხოვრებაში, როგორც მაგალითად: ბარათა, დღგროგომა და სხვა. ასეთი ცოდნა ბავშვებს მისცემდა საშუალებას სწავლის დამთავრების შემდეგ სახსარი აღმოეჩინათ ცხოვრებაში და დედ-მამის ხელისძივით უკეთესად გაეცნა.

ბ. ბურჯანაძე თავის ვრცელ საბუთთან სიტყვაში სრულიად აქარწყლებს წინადადებებს, რომლებიც აზრს შესახებ იძიან, რომ რაიმე ნაყოფის მომტანი და სასარგებლო იყოს საზოგადო განათლების სკოლაში პრაქტიკული მეტერნობის ან რაიმე სახელოსნო დარგის შემოღება. ორატორი სოფლიად უფარვისად და მავტრლოდ სწავლაზე თვით არსებულ სამეურნეო განყოფილებათა სარგებლობას და ამის დასამტკიცებლად

მრავალი მაგალითები მოჰყავს სიყვარულის დადგენილებიდან და გამოცდილებიდან. ორატორი დასძენს: „რავითარი პრაქტიკული ხასიათის სამეურნეო და სახელოსნო დარგის სწავლება პირველ-დაწყებით საზოგადო განათლების სკოლაში და საზოგადოდ, არც ერთ საზოგადო განათლების ტიპის სკოლაში არ შეიძლება; ამ მიზნისათვის და საკურობისათვის უნდა არსებობდეს განსაკუთრებული პროფესიონალური ტიპის სკოლები, რომლებიც უნდა შეადგინდნენ გადასვლულ საფეხურს საზოგადო განათლების სკოლიდან და, როგორც ურთიერთ შორის, ისე საზოგადო განათლების სკოლებთან მათ უნდა ჰქონდეთ ორგანიზული კავშირი; საზოგადო განათლების სკოლაში უნდა შეიქმნას მხოლოდ შემოღებული იქმნას ხელ-საქმე იმ წესით, რა წესითაც ამ საგნის სწავლება საზოგადო-გარეის სკოლებში სწავლობენ, როგორც, მაგალითად: შეფერვა, კარდონიდან სხვა და სხვა ნივთების გამოქრება და სხვა.

ბატონი ბურჯანაძის აზრს ვთანხმდებიან ილაპარაკებ, მღ. ნათქვამი, ნ. ყაზბეგ და ი. შვილიშვილი.

კრებამ მიიღო წინადადება ბურჯანაძისა: სასურველია მიიჩნიონ ვაჭრებისათვის ხელ-საქმის შემოღება, ხოლო იმის შემთხვევაში, თუ რა წესით და რაგონ უნდა იქნას მოცემული საგნის სწავლება, მიენდოს სახელდაგოგო საბუთს.

კრება დაიხურა სრულ მ სათხე. აქვე არ შეიძლება არ აღვნიშნო, რომ ბ. ბურჯანაძის ჩვეულებისამებრ კარგი ხელმძღვანელობა ვაჭრებს კარგად იმ მხრივ, რომ ყველას აძლევდა თავისი აზრის წარმოთქმის ნებას და ზოგიერთებივით სასტიკ ზომებს არ ღებულობდა. ასაკო.

სასოფლო-სამეურნეო და საკარავლო გამოფენა დონის რესტორში.

გამოფენა გამართულია დონ-ყუბან-თერკის საიმპერატორო სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების შენობაში ტავანთოვანის პარკში. მხიარული სანახაობაა, აქაქ ბლომდაა გამოთული კარგები, ზვილონები, პატარა-პატარა დუქნები. გისმის საქონლის ბაიყები, ფრამბუა, ავტომობილების გუგუნე, ჭკვილი. უკრავს სიმეზიანი ორკესტრი, სახელოსნო მუსიკა, გრამფონები. გამოტეხილი მუშაობს რეკრეაციონის საქანელი („კარავლო“) დანიაში დამზადებული. სხვა და სხვა ჯურის ხალხი ბლომად დაიარება გამოფენაზე. ხან ამ განყოფილებასთან მიიღან, ხან იქ. ბუზივით ეხვევიან სკოლისას. შენობა, ეზო, შიგნიდან, გარედან ბიარალებით, ფერადი რეკლამებითაა აჭრულებული.

გამოფენაზე მეტი ადგილი საქონელს, სასოფლო-სამეურნეო და მიწის დასამუშავებელ მანქანა-იარაღებს უჭირავს.

სამანქანო განყოფილება. მართალია ყოველ-წელს იმართება ასეთი გამოფენა, მაგრამ წელს ეს განყოფილება ნამდვილად მეტად მდიდარია. რა გინდათ რომ აქ არ იყვეს: სახანავი იარაღები, სათესი, საფარცა, საშავალი, მწის მკონავი, საღვინე, მოტორები, ლოკომობილები... არის იმისათვის ნიშნებიც, რომელიც წინა წლებში არა ყოფილა გამოფენილი. ქვემო სართლის უზარმაზარ დარბაზში შესვლისას მარცხნივ კარგა მოზრდილი ადგილი უჭირავს კლენინის მიწის დასამუშავებელ მანქანა-იარაღების ქაზანას, თავრის გუბანიდან. აქ არის ა) რამდენიმე ცხრა-სახანავო გულანი. ამ გულანს ჩვენში ბეგრავან ხმარობენ. ბ) თან-სახანავო და ექვს-სახანავო სათესი რკინის გულანი. მხედელ-მთესველისათვის ეს გულანი დაუფლებელია სიმსუბუქით და სიმკვადრით. გულანი ოთხ თვალზე სდგას. უკანა თვლები მოზრდილია წინ ეგებზე. სახანავი გულანს გაკეთებული აქვს გულად, ერთა მეორეს მდებარეობით და ხნავს ერთად 1 1/2-3 არშინის სიკაენზე. სახანავის ზემოდ გულადვე მოთავსებულია გელი, ვიწროა ყუთი. აქ არის თესლი. ყუთად თითოეულს სახანავს ძირადვე ჩასდევს მორკული-წვრილი მილები. ხენის დროს ეს მილები მოძრაობაში მოდის და თესლი ყუთიდან ხელში ეცემა. ამგვარად, ეს გულანი ერთს და იმავე დროს მხნავს და თესავს. ცდას აღმოუჩინია, რომ ამ გულანით აბოზოდ და დათესილი მიწას 2000 მეტრი მოუტანა ჩვეულებრივზე. თითოეულ გულანს იმდენი არ არის. მაგალ. ხუთასისიანი იწონის საქირაა ხუთი ცხენი. (თითო ცხენი თითო სახანავს). ფასიც დღეი არა აქვს, — ხუთასისიანი ღირს 75 მან. ეს არის რომ სახანავი ანუ გული ქვედადღიანი უნდა გაიწმინდოს.

ბ) ხანავი მანქანა. ღირსება აქ მანქანისა ის არის, რომ თესვის დროს 25% ნაკლებ თესილას მხარავს, ვიდრე ხელით. თესლი თანაბრად იფანტება, ამის გამო, ჯგჯილიც თანაბარი აღიძვს და კარგადაც იზრდება.

გ) ხანავი მანქანა. ეს მანქანა ძალიან დიდი არ არის. აქვს ოთხი თვალის ერთი დიდი, სამი პატარა. დღეში თექვსმეტს დღეობს და მეტ-საქ მომუშაობს. ანა ორი ცხენი. თუ მივიღებთ მხედველობაში ამ მანქანის მცირე ფასს (180 მან). ამის მცირე დახარჯვას ძალს და მის სწრაფ მუშაობას, ამ მანქანამ ჩვენი მიწის მუშის მეურნეობაში საპატიო ადგილი უნდა დაიკავოს. ვისაც კი სოფლისთვის თვალს გადაუვლია ეტლიდან, რა უფლებად გულის ორი-სამი დღეობის მოქა.

ბევრი ამისთანა იარაღი გამოფენილი აქვს კიდევ სხვას. მაგალ., მიწის დასამუშავებელ იარაღების ელმოხეს ქაზანას ხარკობიდან, მწინის სპეციალური სახანავი იარაღების ქაზანას, სარკოვის მანქანათა საამაგნებელი ამანავობას და სხვა. ბოლოში მოთავსებულია სტოლი და ამან. განყოფილება (ვორონიჩილიან). უმათავისი ყურადღება ამას მიუქცევია ნათესა მამარჯავიძემ დიდ მანქანათვის, რომელიც მრავალ მაცურებელთა თვალწინ გამაღებელი მუშაობს. მა-

მობრავებელს 25 ცხენის ძალა აქვს. მოჰყავს მოძრაობაში დინამო-მანქანა სიმენს და ჰალეს სისტემისა და განათებული აქვს მთელი დარბაზი. თვლი წუთში 210 ჯერ ტრიალებს. სტოლის პარდაპირ მოთავსებულია კერნისა და ბეპარის საგეგრო სახლის წარმომადგენელი რუსტონი, პრაქტორ და კამპ. ქარნის ნავთის მამოძრავებელი. მამოძრავებელს აქვს 40 ცხენის ძალა. თვლი წუთში ას-წირობს 225 ჯერ შემოტრიალებს და ამოძრავებს ელექტრონის საერთაშორისო კამპანიის სისტემის დინამო-მანქანას.

დანარჩენი ეგება ადგილი უჭირავს დონის ნახანავი-რუსტონის საც-ლეულ მინდორს და მანქანათა სა-ლეულ სადგურს. აქაც ბლომდაა გამოფენილი სამეურნეო იარაღები: ხორბლის სეცხავებელი, გულანი, სათბი „მეორეიკა“, სიმინდის სათესი, სიმინდის საცხენი, საფეკავი და მრავალი სხვა. მრავალი დავარამაზე ნახებებია სხვა და სხვა თესლოვობა, როგორც დღევანდელ თესლი მიწაში, როგორც იწყებოდა, მომწიფებას, მცენარეულობას როგორ უნდა მარში ქია და სხვა ავადყოფნა. გამოფენილია აგრედვე მრავალგვარი ხორბლეულობა (უფრო კი ქერი), მცენარეულობის ნიმუშები და სხვა.

უფრო დიდი სამეურნეო მანქანები შუა ეზოში სდგას. აქ აბოს (ფინლიანია) რკინის სამანუფაქტურო სააქციონერო ამხანაგობის წარმომადგენელს გამოუფენია ლოკომობილი და სალენი დიდი მანქანა. ლოკომობილი უზარალო კონსტრუქციისაა და ადვილად დასაშვლია. ამ ლოკომობისთან ერთად ფასიც დიდი არა აქვს და ამიტომ ხელმისაწვდომი ხდება საფლის საშუალო მეურნეობისთვის. ლოკომობილი განსაკუთრებით ჩალოთა ხურობდა და 11 ცხენის ძალა აქვს. ამ ლოკომობილს მოჰყავს მოძრაობაში სალენი მანქანა „კულტურა“. მანქანა გაყოფილია ხისგან, საწარვე-ქელი დიდი და ღირნერი აქვს, ხორბალი შიგ სამ-ხარისხად იყოფა. თუ 9-11 ცხენის ძალს მიეცემა ამ მანქანას, მაშინ ერთ საათში ღეწავს, ანაივებს და არეგებს ხორბალს 100 ფუთამდე. ეს მანქანაც ფრიად სასურველია რაც შეიძლება მალე ენახათ ჩვენის სოფლის მეურნეობაში გავრცელებული. სარგებლობა: ცხელი, საშუალო შემტების გლეხს დღეს კალოზე სჭირა 5-6 კაცი, რამდენიმე უფული ხარ-კამერი, 2-3 ცხენი. ამ მანქანაზე კი შეიძლება ორივე დღეში მიიღოს თვალის მანა გაიღეწოს. მანქანის შექმნა, რასაკვირველია, სასოფლო-სამეურნეო საქმესაც მალე ააყოფებს და იმ საქონელს, რომელიც საც კალოზე აცდენდა, სხვაგან ამუშავებს და ხარჯსაც აუნაზღაურებს.

არა ნაკლებ ტანჯვა-წყალებშია ხოლოდ ჩვენი გლეხი სიმინდის გარეგის დროს. ჩაუსდებიან დიდი, პატარა, ქალი, კაცი, ჩირბით და ხელზე სისხლი გადასდით, რასაკვირველია, მუშა ხელისა ცხდება. სამკალ მანქანათა სერვის-შორის კამპანიის გამოფენილი აქვს აქ ხმანდახარჩვე მანქანა. მანქანა მოძრაობაში მოჰყავს ლოკომობილი. საქირაა მზო-

ში, მაგრამ იგიც არ არის დასაძრახისი, რადგან ასეთი შემოკლებული ფორმა უზარალო იხმარება დაპარაკევი და წერაშიც სრული ფორმის მაგიერ. მაგალითად: ამბობენ და სწერენ, ხილის ბაღი, მრავალი ხილი დავრგი ბაღში; ჩემის ბიძის ვენახი სავსეა ხილით, და სხვანი: ეს კარგად იცის ყველა რომსა-ხედივლ კლასის ჩათახმა მოსწავლეობაც კი და ჩვენს ყოჩაღს ქერას როგორც გამოჰპარავია!

„დადა-ენაში“ მოიპოვება ასეთი ფრაზა: სოკომ წვიმაზე იცის ამოსვლა. ეს სადაური ქართულია? — რიხიანად შეკითხება კრიტიკოსი? უკართულესი ქართული გახლავთ, ქართული დედა და კახელი გლეხი ამ ფორმის ხმარობს ყოველთვის. ნიჭურმა ახალგაზრდა პოეტმა მქედლოვილმა, შემძებელ ქაბელის გლეხის შვილმა, მითხრა: ეგ ფორმა არ შესცვლილი, ნამდვილი ხალხური ფორმააო. ჩემმა მოსამსახურებელ ქართველმა გლეხმა გურგენიძემ სთქვა, რაჰშიაიც აგრე ვმართობო, შეიძლება რომ ეს ფორმა დასავლეთის საქართველოს სხვა კუთხეშიაც იხმარებოდეს; მაგრამ ჩვენს მოკამათს ან დავიწყება ესა, პოლიტიკის წყალობით, ან არ იცის, მსგავსი

ლოდ ერთი კაცი, რომ სიმინდი უმარჯვოს. მანქანა თითონ არჩევს სწრაფად და ტარო ცალკე ტომარაში ჩადის, ჩალა კი მეორე გვერდზე გადადის.

ზემოდ მოხსენებულ ინგლისურ ქარხნის რუსტონი, პრაქტორ და კამპ. გამოფენილი აქვს სკვათა შორის გულანის დიდი, ამხანა მოტორი, რომლის სურათიც ამას წინად „სახ. გაზ.“ დამატებაში იყო მოთავსებული ფსა ზედ 6500 მან. აწერია.

საინტერესოა აგრედვე ფარცა, რომელიც პულიე ბლანაშარდის ქარხანას გამოუფენია. ფარცის ჩარჩოში ჩასმულია 12 თუჯის თევზი. თითოეულს თევზს აქვს თავისთვის ჩეკი საფეკად. თევზი თავისუფლად ტრიალებს. თევზი ორი აბია. ღირს 1000 მან. ამ ფარცით უმთავრესად ხელმეორედ აფხვიერებენ ხოლოდ მიწას, თუ ვინიცოხაა ხელა ძალიან დაიტკუნა.

სატენიკო განყოფილებაში არ შეიძლება არ მოვიხსენიოთ ახალი ავტო-მატიურ-ქიმიური ცეცხლან მქობებელი „შეფა“. თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ საერთოდ რუსეთში ცეცხლი ყოველწლივ ანადგურებს რამდენიმე მათიონად ღირებულ ქონებას და ათი და ასი ათასობით ხალხს ცის ქვეშა სტრავებს. უნდა დაფანხვდეთ, რომ ამგვარ რაკონიალურ გამოგონებას დიდი სარგებლობის მოტანა შეუძლიან. აპარატი „შეფა“ ეკუთვნის ზვილოს სააქციონერო საზოგადოებას. აპარატი ჰარაა 8-12 გიგანტა. განადგობა თუ არა ცეცხლი ოთახში თუ თაქონალი ერთი სიტყვით, სადაც აპარტი იდგება, „შეფა“ მაშინვე ანთებს ელექტრონის ლამპებს, რეკს ზარს და ამით ატყობინებს სახლოდ მყოფთა მოსალოდნელ უმედურებას. არ გეგონოთ ზარის უკარუნით სხვას ეძახის საშეწავად, არა. დარეკი თუ არა ზარს, თითონვე გამაგნტავს აქეთ იქით პაერში სხვა და სხვა სიმეცხლისთვის და ცეცხლს მცირე ხანში სკამს. გახეხეთ, თუ სიტყვიერად ამ აპარატის ქებას ვეღარ ავუღლოდით, მაგრამ სასწრაფოდ რიგინი ნაყოფი ჯერ-ჯერობით ეზო სჩანს. კვირას, 25 ენენისთვის, ეზოში, განსაკუთრებული პავილიონში. ბლომად ხალხის დასწრებით დანიშნული იყო გამოცდა ამ აპარატისა. პავილიონში შეიქმნა ფიციკური, წაუსტეს კუროა გადასხეს ნავით და მისცეს ცეცხლი. მაგრამ... თქვენც არ მომიკლეთ. სლუმდა „შეფა“, თითქოს ხალხისა უფრცხვოა და პავილიონი მთლად გადაიბიჯა და ვეღარც ცეცხლის მქობებელს რაზმა უშველა რამე. არის კიდევ ასეთავე აპარატი „ნაიტ ტომასის“ ქარხნისა „დამსტევი“, მაგრამ არა მგონია ეს აპარატი უფრო ჯერობით მაინც სანდო იყვნეს.

სან-განადე.
(დასაბრუნო იქნება)

პლერანს შირსის წერილიდან.
ჩვენი მოსწავლე ახალგაზრდა ნაკლებად მსდღეს ენათა და რასათა მეცნიერების შესწავლას. გადაქარბებული არ იქნება თუ ვიტყვით, რომ ასეთი ხასიათის ცოდნა ძლიერ მი-

ფორმა ბევრს სხვა შემთხვევაშიაც იხმარება. მაგალითად: ქერამ შემო-დგომავს დამწერა ჯვარი (თითქო შემოღებულ ცოდნა შეგროვოს), წვიმა ახალს მთავრებე იცის (თითქოს წვიმა მთავრებე მოდიოდეს); ვარდი გახფხფულზე ჰყავის, და სხვანი. ანელოგიური, მსგავსი ფორმები სხვა ენებშიაც ბლომად მოიპოვებიან.

როგორც მკითხველი თავის ბედნიერის თვლით მხედავს, ჩვენი კრიტიკოსის ამგვადრე უსაფუძვლო და ყალბი გამოცდა. მით უმეტეს ყალბი უნდა იყოს მისი „არა მეტადრე“...

საზოგადოდ ბ.ნ ქერის პოლემიკა იმ გვარია, რომლის შესახებ პოლემიკატორი იყვებიან ხოლოდ: მოცხტე, თუ არაო? მაგრამ ეს ვეფატონები უზირად უქედურებს სო-ბეტეს იჩენენ: მოსცხებენ ხოლოდ არა ამოღებულს პირსა, არამედ საზოგადო საქმესა და თავის თავსა. გავსინჯოთ ამ მხრივ პოლემიკა ჩვენის მოწინააღმდეგისა.

მკითხველს კარგად მოეხსენება, რომ ქართული საზოგადოება ერთი პატარაოვური სენით არის შეპყრობილი: გადაგვარებისაკენ მიისწრაფება, ქართველობა მას აღარ ეპრი-

რედ არის ჩვენში ფეხ-შეკაცობის არა თუ კვლევის ძალ-ღონე არ შეგვეწეს, არამედ იმასაც კი ვერ ვახერხებთ, რომ სხვების კვლევა-ძიებას ვადალყოფი ვადევნოთ და მათი შრომის ნაყოფი მაინც შევიფიქროთ. ზოგი საპატიო გამოწვევისი, რასაკვირველია, ჩვენ მხედველობაში არა გვიქვს.

რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ენათა და რასათა მეცნიერებას ჩვენი ერის ვინაობის გამოსარკვევად, ამის თაობაზე ლაპარაკ აქ აღარ გავაგრძობებთ. მხოლოდ მკითხველს მოვავლობთ, რომ ჩვენი ხალხის შინამეცხელობა, ჩვენი ენის მდგომარეობა მონათესავე ენათა შორის ჯერაც გამოურკვეველია, უკედ რომ ვსთქვათ ჯერაც ბუნდოვანი, პრობლემატური სავანია. მრავალი თეორია არსებობს თავისი მობრებებით, ხოლო საკითხის გადაჭრილი პასუხი ჯერ არ მოიპოვება. ჩვენ ვამბობთ: არ მოიპოვება, მაგრამ აქვე უნდა შევასწოროთ ეს ჩვენი აზრი და დავუმატოთ: შესაძლოა, ახლახან მეცნიერებას უკვე მივწვას საკითხის გადასაწყვეტ ნამდვილ კვლისათვის—ამისი ზოგი ნიშნები უკვე მოჩანს.

თვით არა მეცნიერიც, რომელიც თვალყურს ადევნებს საზოგადოებრივ-ეთელ ქურნალ-გაზეთებს, წააწყდება ხოლოდ დრო გამოშვებით წერილებს, სადაც ჩვენი ერის საზოგადოდ და კერძოდ დასამდე კითხვის შესახებ მოიპოვება ზოგი საყურადღებო ცნობა. ჩვენც ცსარკებლობთ ერთი ასეთი შემთხვევით. გერმანულ ქურნალის „Teher Land und Meer“-ის 1911 წლის № 44-ში მოთავსებულია დამატარ აღზრდა ვარსის წერილი, ცუ-ტარ არ იყოს უკნაური სათაურით: „ჩერქეზების ევანაიაში“ ამ წერილიდან ვიღებთ მხოლოდ ისეთ ცნობებს, რომელიც ჩვენ გვგებია.

ბუნების მეტყველებამ—ამბობს ავტორი—დიდი ხანია აღმოჩინა, რომ გერმანიაში ოდესღაც ისეთი რასები მოსახლეობდნენ, რომელთაც ინდო-გერმანელებთან სავითარ არა აქვთ-არა. ამ რასის წარმომადგენელი არიან ადამიანი ჰეიდელბერგისა, შპასა, ნენდერტალისა და კრაპინისა.

შემდეგ ავტორი ავგვირავს დამახასიათებელ ნიშნებს ამ რასისა და განოსთქვამს აზრს, რომ ასეთი რასის ციკსხალი ნაშთები ჩვენში (გერმანიაში) ახლაც უნდა მოიპოვებოდესო. ხოლო ამ ძველი-ძველი რასის გარდა—განაგრძობს ავტორი—გერმანიაში მოიპოვება კიდევ სხვა არა-ინდო-გერმანული მოდგმის ტიპიო. სახელდობრ, თუ მონგოლიდურ მოდგმის ტიპს მხედველობაში არ მივიღებთ, გერმანიაში ვეგლავთ უფრო გავრცელებული ერთი მოკლე თავიანი (kurzkopfige), შავ-თმანი რასა, რომელიც ბერლინელ ანთროპოლოგის ფონ ლემანის მტკიცებით საკვირველის სისწრაფით ეთანხმება მცირე აზრისა და არმერის არიელთა წინამორბედ ხალხთა ტიპსაო. ეს დებულება ანთროპოლოგის მხრივ ავტორს დამტკიცებულად მიიჩნია. მაგრამ ეს, თუ ანთროპოლოგები ამ რასოდენიმე უკანასკნელ ათეულ წლების განმავლობაში გვიმტკიცებენ—(მაგა-

ანება სოიუზნიკობის ნატრულობს. ბევრს სახლოდაში ქართულს არ ასწავლიან, და რიცხ სასწავლებლებში შეჰყავთ შვილები, ბიოთეორკატორულს მთავრობას ვეფრეზებან: ჩვენს შვილებს ქართველს ნუ ასწავლითო; უკუღმართობა იქამდინ მიდის, რომ ბევრი ქართველი სახლობა თავის ნორჩს შვილებს აბარებს არა ქართულს საბავშვო ბაღში, სადაც საუკეთესო ქართველი განათლებული ქალბი დედობრივი სიყვარულით ანეიარებენ ბავშვებს, დედოდ ენაზე არამედ უცხო დაწესებულებაში, სადაც უცხონი დედნაცვლის გულგრობით და ფორ-მლობით ექცევიან ჩვენს ბავშვებსა. ეს სწორედ მამაკვლინებელი სენია. ახლო ვითხვად მკითხველს, ამ სენს ხელს შეუწყობს და გაძლიერებს, თუ არა, ვაჭვიდეუ ქართულის სახელმძღვანელოების ნაკლისა? უსათუოდ. შარშან პეტერბურგიდან ქართველს მანდილოსანს გამოეგზავნა „სახალხო გაზეთისათვის“ წერილი, რომელშიაც იგი ამბობდა, ჩემს შვილებს ქართულს წიგნს ვერ ვასწავლი, რადგან ნაკაო მუგერი აქვე ქართულს სახელმძღვანელოებსაო. და დასახელებული იყო

უკანასკნელი პასუხი

II
სინონიმების ძლიერ-მოსილი კრიტიკა რომ ვათავა, ქერამ სხვა მხრივ მოუფარა საკითხს. ნაწილის გარდა მიიღეს წიგნს შეგნო. თქვენ „დღედა-ენასა“, გვიყვირის იგი, „ბევრია მამ ჯგაოა, მეტადრე ენის მხრავა ამ მშებრადეს“ იგი ამართლებს ოთხდა-ოთხი მაგალითით.

„დღედა-ენაში“ გლეხი ამბობს: ამ ფულით თორმეტ სამამლე ვარიკას ვიყიდი, დავკოლავ და ყვერულებად ვაქცევოა“. ჩვენი მოკამათე დიდი აბლომით გაიძახის: ეს ხომ სასწავლებელი იქნებოა, დაკოლვის შემდეგ ყვერულებად ყვინჩილა იქცევა და არ ვარიკაო. ამ მენიშენას ცოტაოდენი სიმართლე ექნებოდა, თუ რომ ჩვენ ვარიკას“ წინ არ გვეგზობრა განმარტებითა სიტყვა „სამამლე“. რად ვინმარეთ სასამლე ვარიკა და არა ყვინჩილა? იმიტომ, რომ ვგონებდით და ახლოც ვგონებთ, რომ ყვინჩილა საქართველოს ზოგს კუთხეში შეიძლება უხარებელი სიტყვა იყოს-მეთქი. „სამამლე ვარიკა“ კი ყველგან და ყველასათვის გასავება. კიდევ პო, თუ ვარიკა ნიშნავდეს უსათუოდ სიდეუ-

ღებულობა და ლექსის მოთხრობიდან არის შეიკვეტილი. ამისთანა შემოკლება სიტყვებისა იშვიათი არ არის არამც თუ ლექსში, არამედ პროზაშიაც. მაგალითად, ვამბობთ და ვწერთ: გარან-ღილი, ნაცვლად გარანდებულისა, გათხოვილი, ნაცვლად გათხოვებულისა, და სხვანი... ჩვენი მოკამათე არწმუნებს მკითხველსა, ვითომც „დღედა-ენის“ 212 გვერდზე ეწეროს: „ჩვენში ბილემში ბილემსა ვრავითა“ მე ეს ფრაზა ვერც აღნიშნულს გვერდზე აღმოვაჩინე და ვერც სხვაგან. „დღედა-ენაში“ თუნდა ასევე შეხედებოთ სრულს ფორმას ამ სიტყვისას: ხე-ბილი, ხეხილისა, გადაშალეთ, მაგალითად, „დღედა-ენა“ 78 გვერდზე დი იქ სასაუბროში ამოიკითხავთ: სადაც ბევრი ხეხილი ერთად სდგას, იმ ადგილს რა ჰქვია? რა და რა ნაწილი აქვს ხეხილსა? აყვავება როდის იცის ხეხილმა? რომელი ხეხილი მწიფდება ადრე? რომელი ხეხილის ნაყოფია ტკბილი? რომელი ხეხილის ნაყოფი ზის ბუდესა და ნაქუქში და სხვა. შეიძლება მოკამათის მიერ გაკბილული ფორმა შეგვეპარა სადმე წიგ-

ნადავთ: იგი შემოკლებული ფორმა გლეხებულისა და ლექსის მოთხრობიდან არის შეიკვეტილი. ამისთანა შემოკლება სიტყვებისა იშვიათი არ არის არამც თუ ლექსში, არამედ პროზაშიაც. მაგალითად, ვამბობთ და ვწერთ: გარან-ღილი, ნაცვლად გარანდებულისა, გათხოვილი, ნაცვლად გათხოვებულისა, და სხვანი... ჩვენი მოკამათე არწმუნებს მკითხველსა, ვითომც „დღედა-ენის“ 212 გვერდზე ეწეროს: „ჩვენში ბილემში ბილემსა ვრავითა“ მე ეს ფრაზა ვერც აღნიშნულს გვერდზე აღმოვაჩინე და ვერც სხვაგან. „დღედა-ენაში“ თუნდა ასევე შეხედებოთ სრულს ფორმას ამ სიტყვისას: ხე-ბილი, ხეხილისა, გადაშალეთ, მაგალითად, „დღედა-ენა“ 78 გვერდზე დი იქ სასაუბროში ამოიკითხავთ: სადაც ბევრი ხეხილი ერთად სდგას, იმ ადგილს რა ჰქვია? რა და რა ნაწილი აქვს ხეხილსა? აყვავება როდის იცის ხეხილმა? რომელი ხეხილი მწიფდება ადრე? რომელი ხეხილის ნაყოფია ტკბილი? რომელი ხეხილის ნაყოფი ზის ბუდესა და ნაქუქში და სხვა. შეიძლება მოკამათის მიერ გაკბილული ფორმა შეგვეპარა სადმე წიგ-

ლითონის მოიხსენებ ინტელიგენტი დარკინსი (Darwins), რომელიც 1878 წელს დასავლეთ ვერჯინაში საშუალო აზრის რასები აღმოაჩინა — ისტორიკოსებს და ენათმეცნიერებს ჯერ ვერ შეეცნოთ მგარამ დასინჯეს ავტორი — თვით ისტორიკოსების და ლინგვისტების სიმეცნიერო ნიადაგიც ახლა საქმად მომზადებულია და მხოლოდ მარჯვე ხელს მოელის მის დასამუშავებლად და სიმდიდრის ასაღებად.

ზემოხსენებულ ხალხთა ნათესაური კავშირი რომ შესაძლოდ დაგვანახოს შემდეგ ისტორიულ ფაქტებს მოგვარონებს: ავტორს კვები, ვენეტარნი (Weuetar), ლიგურები წინა აზიური გოდოლიდენი ევროპაში; მდიდარები და ოსმალეთი ხომ ისტორიულად სულ ახალ დროში გადმოხსენებულნი საშუალო აზიიდან. იბერები, ბასკები, ალბანელები და სხვები — ეს თვითა თუ ხალხთა ისეთი სახელებია, რომელთაზეც წინააღმდეგობა როგორც კავკასიაში, ისე სასაბურთალოს ვერჯინაშია.

მაგრამ ამ საბუთებს კიდევ ერთი არა ნაკლებ საყურადღებო, სულ უკანასკნელ ხანებში აღმოჩენილი საბუთი ემართება: სახელდობრ, ვინის მხრივად (მტკიცდება შემორჩენილი ხალხთა ნათესაური დამოკიდებულება. ეს დამოკიდებულება შემდეგის გზით აღმოჩენილი: აბასკების მონათესავეთა განმარტავად მეცნიერთა შიგნით ზღვა, მრავალი მხარე გადაუვლიათ. უკვე ერთი საუკუნეა რაც კამათი გრძელდება. ისეთი შორეული ხანებიც კი არ მოიხსენიება, რომლის ენა შესადარებლად არ განეხილათ. უკურადღებოდ არ დაუტოვებიათ არც ჩინელები, არც მალაიები და არც ინდოელები. აწ კამათი დამთავრებულია ზუნდა ჩათვალოს. მეტად სასამართლო აქ ის არის, რომ სხვა და სხვა მკვლევარს თითქმის ერთი მგორისაგან დამოუკიდებლად საკითხის ერთი და იგივე გადაწყვეტილება მიიღო. მკვლევართა შორის ძირითადი ინტელიგენტი, დანიელი, გერმანელი და ჰუნგარიელი. ისინი ამტკიცებენ: ექვს ვაგებზე, რომ ბასკების ენა კავკასიის ვებთან, სახელდობრ: ჩერქეზულსა, ქართულსა და ლეკურთან დაათვალიერებულ არსო. ეს აღმოჩენა დამაბნელებელია.

შემდეგ ავტორი იღებს რა მხედველობაში, რომ პირინისა და კავკასიაში ერთი და იგივე მოდების ხალხი მიხარობდა, იმ დასკვნადის მიღის, რომ საშუალო ევროპაშიც ამ ხალხებს რამე თავიანთი დაბალია უნდა დაეკრებინათ. და მართლაც ეს მოსაზრება ავტორის აზრით მტკიცდება: სახელდობრ, აბასკის იგია, ევროპის სხვა და სხვა კუთხეში, მეტად ღრუ ენათა კილო-კავებაში მოისმინა ბასკური და ჩერქეზული სიტყვები, რომელნიც ინდო-ევროპის უმეწყოებით ვერას გზით ვერ განიხარტება.

გვრძობა	მინიმუმად	მთავრად
საქართველო	საქართველო	საქართველო
სიტყვები	სიტყვები	სიტყვები
Kees	მეინვარი	ჩერქეზული
ინბარება	(Генезис)	
აღმოსავლელი		
ლექსი		

ნაკლ ულევანებად — მტკიცე რიცხვი ხალხური სიმღერებისა დღე-ღამეში. სხვა არაფერი. მიხეზ-მიხეზ დოს მარლი აკლია, სწორედ ამაზე იტყვის. ამ ქალაქთანაც და სხვებ-საც უკიდურესად გახარებს ჩვენის ქერას ფრანა: ღვან-განს ბეგმა ნაქლო აქცია. გახარებს იტიბო, რომ ამართლებს მათ პატალიოგურს უარყოფის მშობლიურის ენისა და სირცხვილისაგან იხსნეს; რისათვისაც მშინდიან ამ ფრანას ცოტად აღნი ანგარიში გაუწეო და მისი მხენებელი გააღენა შევსუსტო...

მე შემადგენია „ქართულის ენის სახელმძღვანელოც“, „ღედა-ენაც“ და „Русское слово“ (ი. ღედა-ენის შექმნის დროს ერთად მოქმედებდნენ ჩემი ქართული გონება და ჩემი ქართული გული. რუსულის სახელმძღვანელოს შედგენაში კი მონაწილეობას აღება მხოლოდ ჩემი გონება. რომელი უნდა სჯობდეს? რასაკვირველია, პირველი, იტყვის მკითხველი. ახლა ვითხოვთ, რა აზრისანი არიან ჩემს „Русское Слово“ ზე რუსეთის საუკეთესო პედაგოგები? მათი აზრით, იგი შედგენილია ნიჭიერად (таланливо, даровито); ღირსებით პირველი იმ სახელმძღვანელო

Gischpele	შეშინი (ჩერქეზი)	ქართული
ნინა, შინა		
Pag	ცხენი	?
ინბარება		
ფრანკი		
Krake	ჯაგალა	?
ინბარება		
პოლენი		
Zelter	ბასკური	„ცალდა“
(გერმანიაში)		
Hengst	ჩერქეზული	(ცხენი)
(გერმანიაში)		

ჩვენ სხვა მაგალითებს აღარ გამოვიტყობთ. მოვიხსენებთ მხოლოდ, რომ ავტორი უპირდაპირებს სხვათა შორის: რიონს — რიონსა; ენგურის წყალს — გრგენსა (გრგენისა) და ერგინეს (მაკედონიაში). ამ მდინარეების სახელების მსგავსებას ასე ასაბუთებს ავტორი: ხალხს, მოგზაურობას დროსთან დააქვს, როგორც საკუთარი კერები, ისე მათთვის დაღმწევილი მდინარეების სახელები.

ასეთი ერთმნიშვნელოვანი მაგალითები აღბად კიდევ მეორე მოიპოვება, მაგრამ ესეც კმარა თვალსაჩინო დასამტკიცებლად იმისი, რომ გერმანიაშია მოიპოვებინა ბასკების მოდების მოდგმის ტიპები. ავტორის თავის წერილში ჩაურთვია ოთხივე სურათი რომელიმე გერმანელისა, რომელიც მისი აზრით ჩერქეზებსა ჰგავან. რა თქმა უნდა, ასეთი სურათების შემწეობით აზრის შედგენა მხოლოდ იმას შეუძლიან, ვინც კავკასიაში ყოფილი და იქაურ ხალხს გასცნობია. გაცნობილი კი ათასობით იპოვის გერმანიაშიც კავკასიელთა მაგვარს ტიპებს. ანდრას პოფერი (მწერალი) ნანდელი ჩერქეზია თვით გაიტყვ. მეტადე კი ამის დედებს, რადც გზავნათ, ქართველთა მოგვება. შილენიერ კი მთელ თავის აზრებით ნანდელი დაღესტნელი ანდია.

კავკასი ულავთნი

ჩემს პარსკვლავს. მოსწყდის ვარსკვლავო ცას მოკაშაეს, მკრთად რომ ლიფლიფტებ და ჩემს სიციხეს გზას არ უნათებ, არ აკაშაშებ!

ქართული	გერმანული
ხელი	Seelle
კული	Kehle
კლავი	Klaue
ყვინ	Ohr
კვინა	Klissen, Kuss
მცა	Schön
გეგა	Kopf (თავი)
ბიგინი	Kitz-In
ლავა	Lecken

ლოთა შორის, რომელიც გამოკრულა არიან მთელის რუსეთის ინტელექტუალისა. ასეთი აზრი გამოსტყვა ფილოლოგიური ბიბლიოთეკის რედაქტორმა პეტრებურგმა და ცნობილმა პედაგოგმა დერკაინმა ყაზანში. ორივე პედაგოგის აზრი სავსებით არის დაბეჭდილი „რუსკოე სლოვო“ პირველ ნაწილში გამოცემის მიერ. ვითხოვთ თუ ასეთი მარტო გონების ნაწარმოები, როგორი უნდა იყოს იმისთანა ნაწარმოები იმავე ავტორის, სადაც ხელი-ხელ ჩაკიდებული, მკოდროდ შეგვარებული ნიშნობადნენ იმავე ავტორის გული და გონება? რასაკვირველია, უკანასკნელი უნდა ბევრად მძლავრად იტყვოს. ჩემი საკუთარი აზრით, ჩემი „რუსკოე სლოვო“ ნარკვადაც არ მოეგ ჩემ ღედა-ენისთანა. ამასვე იტყვის ყოველი შედგენილი და პირუთენელი მსაჯული, დამსმებელი.

დავითობთა ჯერ უცხოელებსა; ჩემს ბედად, უცხოელთა შორის მოიპოვება განათლებული გერმანელი, რომელმაც ზედმიწევნით შეისწავლა ქართული ენა, ქართული ლიტერატურა საშუალო და საქართულოს საზოგადო წარსული და აწყობა მან

რად არ უძღვები ჩემს ბედსა და შუქს არა მჭერ ჩემს სიხარულს, ჩემს სიყვარულს, ჩემს იმედს და ნეტარებასა?!

განა ვერა სჭერტ, გზა დაბნეული ვლოდვ შეგანულ დედა-მეწის ზურგზე და სიმხინჯე, ბოროტება მწუწნის, მღრღნის, სულს მიხუთავს?!

რად თუ არ გესმის ბოროტობა იმ თვარეზული ხარხარი, რომ მათ მხენში გაბჭული ვფართხალობ და უფრო ვიბევი მათ ქსელში?!

განა ვერ ანხნე, რამ სინათლი-საგან, სიღამაზისკენ, სიყვარულისკენ გზა დაღუპიათ, სინდელით მოუტევათ?!

რად ჩამკალხარ, რად არ ენთები?!

ვისთვის ინახავ შენ მითათლოვარე სხივებს და ვის სიციხეს გზას გაუნათებ, გაახარებ, გააღამებ?!

რად ჩამკალხარ, რად არ ენთები?!

ვისთვის ინახავ შენ მითათლოვარე სხივებს და ვის სიციხეს გზას გაუნათებ, გაახარებ, გააღამებ?!

რად ჩამკალხარ, რად არ ენთები?!

ვისთვის ინახავ შენ მითათლოვარე სხივებს და ვის სიციხეს გზას გაუნათებ, გაახარებ, გააღამებ?!

ინისთვის აქვს თვის გარემო შუქ-აბრინი სურნელისა.

მაგრამ ვაგადახად მუღბული ოდნავაც ვერ ანუკეშებს, კდემით აქლორტილ ვარდის ბუჩქს უმხერს და ქებათა-ქებას უგალობებს თავდავიწყებით.

ეს ღამე ჩემს სულსაც სასიგდო პანგებით აწყობს. ვით გულს სარტყო გულში მეგვება, იღუშალოდ მიამბობს უცხო სიხმრებს ტრერის შრიალში ზმანებულს, ლეგენდა-ზღაპრებს გრძნებით მთვლემებტის სარკეზე აღბეჭდილს, ფირიათა გალობით ნაგრძობს, მესაუბრება მთიების ოკროვან სივითაგან მოქსვილ აკვანში ჩამარხულ მშვენიერებას, მაგრამ მის ამბებს, ვისგანაც ვარ მიჯნურივით ბელოდ გაჭრილი, ვის გულისთვისაც ნაკადულად ცრემლსა ვფრქვევ არ შეუნება.

ჩემი მისი ნივთა განაბული ხმა მომბრუნა. ვისა იგი სველის მანგად რომ დარხელა? ეს ხმა სხივ-გამკრთალ მთიებთა შორის დანაკენს. ცისიგინი ჰგოდებენ, სტირიან მთიარისგან თანაგრძობა რომ ვერ მოიპოვებს.

ეს ვიღის ხმაა? — იაღონი, მდულად ანატირი იაღონი, მოს რქემს... ბულბული შექმნია რაყფადა. ნარკვიზი როგორ გაკრეცილი! ქვითინი ვერ გაუბუნდია, სატრფოს გული არ შევაშუთო და უშობდ, უსიტყვოდ, გლოვობს, სტირიან ობოლ სიყვარულს. სვედის ცრემლები ნახად თითის მის ნორჩ ფოთლებზე.

ია, სოსანა! — ეს ყველა ჰგოდებს, რომელთაც თვალწინ მაინცა ჰყავს ხატება, უმხერნი მაინც გულის უფლის მშვენიერებას. ხომ უგალობენ სიყვარულის მელოდიებს.

მე რა ვქნა, მე, ვინც მწუხრის გამს სატრფო დაკარგე; ვინც თავდაცვლით დავემბე და ვერსად კი ვპოვე.

მისა აზრდობა სიხმარშიაც რომ გამოეღოს მსწრაფლ გადავიწყებ სულის ობლობას, ცად აღარ ავებდენ განწირულების ლოცვა-ვედრებას. ფართს ავიხსენებ ოცნებისას და ვარსკვლავთა ფერხულში შევთხზავდი სიმფონიას უკვდავი სიყვარულისას.

მაგრამ შორის არის ჩემთვის ეოლენი ბედნიერება. სასოების ნაცვლად მსახურად უიმედობა მესალხებდა. ნიავს ამოდ ვევედრები, სიკეთე მიყოს დამეხმაროს სატრფოს ძებნაში, ის ხომ ყოველი კუთხის სტუმარია, ყოველ მშვენიერს შიკრიკა ყვაი-უფლისკენ მიჩქრებდა.

ნაღველიანი ლოცვა არც მთვარის ღისკოსა სწდება. თუმცა კარგად იცის შევარებულთა საიდუმლო. სვედის მთაც არ იშორებს ხისლს, რომ გადავსახო მისი ქერო და გააღამონდა საფრანგეთს უნივერსიტეტის სტუდენტი, სამეგრელოს შეილი — ი. აი რას ამბობს, სხვათა შორის, ეს უმწველია კოლიდელი, ჩვენ შორის არსებული ერთგული-შობილური წყურვილი ერთგულის კულტურისაგან, ნუ თუ ის ახალგაზობა, რომელიც „ღედა-ენა“ — „ბუნების კარის“ გამოცემის შედეგად სწავლა-განათლებას დასწყვედია, ღამად არ უნდა ზარბობდა იმ მამული შელოდებაზე, რომელიც ამ სახელმძღვანელოებში ეგოდენი მხრუნველობით ჩაუთენსა ნიქური პედაგოგის მადლიან მარჯვენასა მერწყუნთ, „ღედა-ენა“, „ბუნების კარი“ რომ სასიკვლოდ გულში ჩაეშენებია ჩვენს მოსწავლე ახალგაზობას, გადაგვარებული ინტელიგენტები საწოდეს საძებრად იქნებოლენ; დაღეს კი იგინი ყოველ ნახლოება ძალ უმს იქონიოს ამ სფეროში.

მივმართოთ ევროპელს ქართულს. მიმდინარე წლის დამდეგს „სახალხო ვაზეთს“ მოუვიდა საფრანგეთიდან ამ სათაურის წერილი: ჩემი მომავალი ერთგული სახალხო სკოლები. ვაზეთში, რასაკვირველია, დაბეჭდილი იქნა. ამ წერილმა მიპყრო განსაკუთრებული ყურადღება და გადაბეჭდილ იქნა ქურნალ განაულებში. ავტორად

დაღმე იმედის წილოკოტი ვიწყობენა დაკარგულისა.

ვინ იცის, სად არის სატრფო! იქნება მის ნატრფოლზე ტირიფი ხარობს, ტრტაშევებული, ცრემლი-მორეული.

ვინ იცის, იქნება ჩემსკენ აპყრობს სასოებით ხელს გაქსუებულია შიშისაგან ათათლოებული.

ვინ უწყის, იმის ყარბ ხმას უკანასკნელად აღმოსთქვამენ ქარვად ქმნილი მისი ტუჩები!

იმის საძებრად ვინ მოვიხმო, ვინ მიერთვოლოს? რისგან გამოვჭრა სალაშქარი, რომ ზედ დავეკენსო ჩემი სვედა მხოლოდ სატრფოსთვის საცნაური.

არ ვიცი, არა! ყოველ წაშში, ყოველ წუთში ამ კითხვებს ვიმეორებ ლოცვით, ვედრებით, მაგრამ პასუხს არავისგან ვისმინ, ვერც რამე მე მოვიგონე, რად, რად მეგვინა ერთხელ, თუ უმაღლე მიმატოვებდა. რად მეგვინა ოცნების გრძნება, ნიმეფა მშვენიერებისა, თუ შემდეგ ღანდათაც არ მეჩვენებოდა.

შუა ღამე... ვარსკვლავნი მჭირალ სინათლით ძლივსა ციმციმებენ. იაღონი და ზარანაშო მოსთქვამენ ცრემლის აკრადით.

სულბული გრძნობა მიხდილ ნიავის ფრთებზე მისვენებულა... მუქ ფოთლიან ის ცის ნამკრეფევი ლა უბრუნებს გულს.

ყველანი შეპყრობილნი არიან უიმედო სიყვარულით, ყველანი სტირიან, სიკვილის იმობენ, დღეთა აღსასრულს ვევედრებთან.

მე! რა რაღა უყო, ვისაც ჰქვეფეხის სვედა მთვრე ორამე ძალმუქი... მე რა უყო, მე, ვის სამარეც კი ღირსად არ გამბდის თვის წილის, რომ მიცვლებულთ ჩემი გამოუტყრებელი ვაგებით ძველი სვედა არ გაგახანო.

რა ვქნა ბედშეგმა, ვით ვინ უგეშო, გრძნობა-გონება მოქანტული სად დაგვავენო? კიევი. დ. ოუდოსიარელი.

ლიდენ რივე ჩამოშვებულს თვალწინ ვარდულის საშინელებას, უმეტი კრულს, უფსკრულს, რომლის ჯერ-ღმულიდან ამოსვლა არც ასე აღვილად შეიძლებოდა. აქ კი გმინვა და კენესა აღმობდება ქრისტინეს, გაჯივლებს შორს-შორს, სილუეტად გამოჩნდა ისაონის სახეობის, მაგრამ მის ყრუა, ის არ შეისმენს მის მუდარას, იგი საძაგლად მოატყუებს, არ აკმარებს იმას, რომ გაიმარჯვა, დასცინებს კიდევ, რომ მისგანგები მის სათანაშო და მოსასვენებელ ნივთად გაჩნდინა და მეტ-არაფერი! ამასთანავე ახლოვდება ქრისტინეს განკუთვნილ დღე. სასო-წარკვეთილება მოიცავს, როდესაც მისი ცოლვა გაქვევდება. მამა მისი იჩივებს, მაგრამ სამარალო ხომ ძლიერთა მხარეზეა და დამარცხებულნი ისევე ქრისტინეს მომობლები გამოდინან; სიმართლე შეიწირა ქვენიერების ბატონმა — ბუკვილია ოქრომ და ქრისტინე უმწეოდ რჩება მამის ქერ ქვეშ, სადაც უკანონო შვილი ეყოლება. ეს იყო და ეს. სოფელი ასტებს განგაშს. მთელს იმ არე მარევი ელვასით მოედება ქრისტინეს გაგრევილებიანა, ვითომ იგი, თორატე წილადღევე ასეთს ცხოვრებას ეწეოდა.

სოფელი სისტიკად ვეპრობა მას, და არამ თუ მას, მის მშობლებსაც კი მოსვენებას არ აძლევს, რომ მისმა ქალმა ასეთი ცოლვით დაარღვია სოფლის ადრით, სოფლის ბრანდინან; ის ულმობებო მოპყრობამ აიხმებდა, თვით დათია (ქრისტინეს მამა) და მთელს ჯაგრს ახლა შვილ-ზე ყრილობდა. ქრისტინე ნიაბების ცრემლების დაღვით იგლოვს თავს, იწყვედის ბედსა. საღადა მშვენიერი ქრისტინე ის ჩამოხმებ, გაძვალ ტყა-ეგებულს ხსნას სიკვალისაგან ველის, მაგრამ ისიც მაჯავრებასთან არა სწდება. თვითონ მიდიდა წმსკვილის პართან, რომ მდინარეში გადავარდნილიყო, მაგრამ ტიალი ცხოვრება მას აყვარებს თავს, იგი რადც მანქანებით გამოსწევს უკან და დათობის გზაზე დგება. და აი, მის ტრჯვის კვანძს თათქო გამოხსნა ელირსება. სოფლად ქალაქიდან ჩამოსულა ვინაე სონა, რომელიც ოდესმე ამავე სოფლის მტკიცებები ყოფილა. მას, რასაკვირველია, თავისი ისტორია აქვს, მაგრამ ამ ეამად ჩვენ, მისი გაშო არ გვიან ტრეტებს. სონა მსუბუქი ცხოვრების ამყოლა. იგი ურჩევს ქრისტინეს წაჰყვას მას ქალაქში, სადაც შეეძლება ვითომ „აკუთარი შრომით თავის რჩენა“ ქრისტინე ამ უკანასკნელ ღონისძიებს ისე ეკუდნა, როგორც წყალში ჩავარდნილი ხატის. ქრისტინე მართლაც ხელსა ჰყავს მშობლის ქერს და სონასთან ერთად ჩავა ქალაქში. აქ პირველსავე შემთხვევაში ქრისტინე აღლოთი გრძნობს, რომ რადც ჯდოსნურ წრეშია მოქცეული, მაგრამ რას იზამს. მიდის დრო და ნელ-ნელ იგი ყველაფერს ეწვევა. ყოველ დღე დათობა და დამობის მისდღეს და აი, ბოლოს, იგი სამეძო ოჯახის გამეგ ნატალიის პირდაპირ განუცხადებს, რომ მას მსურს „სონასავით იცხოვროს.“ — ნატალიასაც ეს უნდოდა. ქრისტინეს გბრელ ქალ რაბილად გადათათავს და ოქროს უხვად ინხრავებს ჯიბეში, სანამ ქრისტინე სილამაზეს ფასი აქვს. ამ დღიდან ქრისტინე ყველას ხელის ბურთად ხდება, ხან ერთს მიჰყავს ხასად, ხან მეორეს, სანამ თრევიწაწალში არ ჩაიფრფლება მისი სიატურფე და ორთაჰალის კინტოთა ხელში არ გადასახლდება, სადაც ლთა-მოქციეთა მსხვერპლი გახდება, რომელნიც დასტრიან მას სახეში. დასაბირებული ქრისტინე ავადმყოფობს, გამოვა და კარისკარ გლახობაში ისე დღევს სულს, რომ მშობლის ქერს ვეღარ იხილავს, თუმცა სურვილი და იმე-ვანა სანთლის შუქსა და აი, სწორედ მამინ მობის გონს, როდესაც უკოლვა ამხილებს, ამხილებს და თვა-

უქველად მხახავდა. ასეთია შინა-

ქრისტინე

(თბილისში დაწერილია, ირეთელისა). (30 სექტ. წარმოდგენის გამა). მს სექტემბერს ზ. ს. ს. სახალხო სახლში სახალხო წარმოდგენის მმართველ წრის მიერ წარმოდგენილ იქნა ბ. ბ. ირეთელის 4-მოქმედებიანი დრამა „ქრისტინე“. როგორც სათაური გვიჩვენებს, იგი აღებულია ნინო შვილის იმავე სათაურიან თხზულებიდან. უნდა შეინიშნოს, რომ პირის თითქმის ზედმიწევნითაა გადმოკეთებული, ხელს რომ არ უშლიდეს რამდენიმე დეტეტი, ვანსაკუთრებით მესამე მოქმედება.

გულუბრყვილო, ცხოვრებაში გამოუსვლელი, მშვენიერება-მოსილი ქრისტინე მთელ ნივთთან-კარის თვალს შედგენს. იგი უმტყრი-ვით ციავებს, მას შესტრფონ, მახე ამღერენ სოფლის საქორწინოდ გამზადებულთა ყმაწვილები ტრადიციის სიმს, მაგრამ ცხოვრების უმწეო შვილი ქრისტინე თავის პასაკობის ვნების ცრეხოს ასე ადვილად არ აშლენენებს ფრთებს.

მაგრამ მიდის დრო, ცხოვრება თავისიან-ღებდა და ქრისტინე დიდა ხვეწნა-შეღარების შემდეგ ნეტარების ღმობით გულს გაუხსნის იმავე სოფლის აზნაურს ბეგან უქმძის შვილს ისაონს. იგი ისაონის ვნებას მსხვერპლად შეეწირა, სწორედ ისე, როგორც დედის ბუდიდან პირველად გამოფრენილი ბარტყი ალაღის კლანქს. ბედნიერია ქრისტინე, ბედნიერია, თავბრუ-დამხმელი წუთებსა ჰგრძნობს ისაონის ხვეწნაში, იმ ისაონისა, რომლის სილამაზე მრავალ ქალთა თვალის ამხვეველ მახედ გარდაიქვა, იმ ისაონისა, რომელსაც ფუქსავატი ცხოვრება ფუქსავად საბით თავისივე სახების მსგავსად გარდაიქმნის, იმ ისაონისა, რომელიც ცხოვრების ზედმეტ მოწაჰეს შეადგენდა! მაგრამ სად არის გულუბრყვილო ქრისტინეს გამჭრიახობა იგი ვნების ქარს შეგფარებად სწორედ ისე, როგორც ფარვანა სანთლის შუქსა და აი, სწორედ მამინ მობის გონს, როდესაც უკოლვა ამხილებს, ამხილებს და თვა-

უქველად მხახავდა. ასეთია შინა-

უქველად მხახავდა. ასეთია შინა-

პეტროპოლის კონგრესი - ჩვეთქმისა

შავსი თხოულობის, პორტუგალიის ჩრდილოეთის წახული კარბონარები...

შავსი თხოულობის, პორტუგალიის ჩრდილოეთის წახული კარბონარები...

განცხადებანი

- ლოკს ნავსარდინისა
ყოველ დღე კვირებს გარდა
დაარსებულია 1880 წელს.

სამკურნალო კაბინები

ქიქ. ს. ურნ-ჩრდილისა
(ელისაბედის ქ. № 17, ცუკაიანი
მისამართის პირდაპირ).

Advertisement for Galosh Treugolnykh shoes, featuring an image of a shoe and the text 'Галоши Треугольные'.

სკარსათის არეულობა

ლონდონი. პორტუგალიის პოსტ-თერანდინ დეპუტე ატყობინებენ...

სამკურნალო

მუხრანის კაბინი
მუხრანის სასაფლაოში
მუხრანის სასაფლაოში

სამკურნალო

სამკურნალო
სამკურნალო
სამკურნალო

დეკრუბი

დეკრუბი
დეკრუბი
დეკრუბი

წერილი რედ. მიმართ

წერილი რედ. მიმართ
წერილი რედ. მიმართ
წერილი რედ. მიმართ

სამკურნალო

სამკურნალო
სამკურნალო
სამკურნალო

სამკურნალო

სამკურნალო
სამკურნალო
სამკურნალო

Advertisement for 'სალონის თევზით გრავალ და გოვარჩატი' featuring a portrait of a man and text about a book or publication.

გამოსაღები ცნობა

გამოსაღები ცნობა
გამოსაღები ცნობა
გამოსაღები ცნობა

გამოსაღები ცნობა

გამოსაღები ცნობა
გამოსაღები ცნობა
გამოსაღები ცნობა

გამოსაღები ცნობა

გამოსაღები ცნობა
გამოსაღები ცნობა
გამოსაღები ცნობა

ბოლშევიკების სახელმწიფო მუშაობის

ბოლშევიკების სახელმწიფო მუშაობის
ბოლშევიკების სახელმწიფო მუშაობის
ბოლშევიკების სახელმწიფო მუშაობის

პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე

პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე
პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე
პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე

პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე

პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე
პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე
პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე

პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე

პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე
პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე
პიეტი ა. ნ. დიხაშიძე

ლ. ნ. ტოლსტოის

ლ. ნ. ტოლსტოის
ლ. ნ. ტოლსტოის
ლ. ნ. ტოლსტოის